

Kıdem Tazminatında Fon, Hakkın Yok Edilmesidir!

Onur BAKIR

DİSK Sosyal-İş Sendikası Uzmanı
onursosyal@gmail.com

Giriş: Puslu havada kıdemi tartışmak

Kıdem tazminatına ilişkin tartışmalar, son dönemde yeniden alevlendi. Henüz hükümet tarafından sendikalara resmi olarak iletilmiş bir yasa taslağı yok. Ancak basına yansıyan haberlere göre taslaklar adeta havada uçuyor! Hükümet, basında çıkan haberleri teyit etmediği gibi tekzip de etmiyor. Ciddi bir bilgi kirliliği, karmaşa ve kaostan söz etmek mümkün. Sağlıklı ve demokratik bir süreci yaşanmıyor, kıdem tazminatı tartışmaları, “puslu bir havada” sürüyor. Bu puslu havaları kimlerin sevdiği ise aşikâr...

Kıdemde fon: 4 sacayağdan biri

Hükümet, kıdem tazminatının bir fon sistemine devredilmesi önerisini, çalışma yaşamının esnekleştirilmesini amaçlayan bir paket içinde sunuyor. Bu paketin dört sacayağından söz etmek mümkün: Kıdem tazminatının fona devredilerek, kıdem tazminatı hakkının ortadan kaldırılması, asıl işlerin taşeronla verilmesine ilişkin yasa kuralının değiştirilerek asıl işlerin kolayca taşeronla verilmesinin önünün açılması, özel istihdam bürolarına geçici iş ilişkisi kurma (işçi kiralama) yetkisinin verilmesi ve son olarak esnek ve güvencesiz istihdam biçimlerinin yaygınlaştırılması. Dolayısıyla, kıdem tazminatı tartışmasını, kural dışı, a-tipik istihdam, güvencesiz ve esnek istihdam biçimlerini kural haline getirmeyi, işverenlerin işten çıkarma maliyetlerini düşürmeyi, istihdam rejimini bir bütün olarak dönüştürmeyi ve çalışma yaşamını işveren/sermaye örgütlerinin talepleri doğrultusunda yeniden dizayn etmeyi hedefleyen bu bütünlüklü program çerçevesinde ele almak gerekmektedir. Bu programın temel eksenini ve amacı ise “güvencesizliktir”...

Kıdem tazminatı, iş güvencesi olmaktan çıkacak

Mevcut yasal düzenlemeye göre, işveren, işçiyi işten çıkarırken, işçinin kıdemi bir yıldan fazla ise işçiyi kıdem tazminatı ödemek zorunda (işverenin ‘ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri’ nedenlerle yaptığı işten çıkarma hariç). Ancak fon sisteminde, işveren, bireysel emeklilik şirketinde işçi adına bir hesap (fon) açacak ve her ay ya da her

yıl bu fona belli bir prim ödeyecek. Artık, işveren işçiyi işten çıkarırken, işçiyi kıdem tazminatı ödemesi yapmayacak. Kıdem tazminatı işçi ve işveren arasındaki bir ilişki olmaktan çıkacak. İşveren işten çıkarmalarda, kıdem tazminatı hesabı yapmak zorunda kalmayacak, cebinden ödeme yapmayacağı için daha kolay işçi çıkarabilecek. Bu durumda kıdem tazminatı bir hak olmaktan çıkacağı gibi iş güvencesi işlevini de yitirecek. En büyük ve esaslı kayıp da burada yaşanacak.

Kıdem tazminatı kara gün dostu olmayacak

Her ne kadar Hükümet, işçilerin daha kolay tazminat alabileceğini iddia etse de, Hükümetin öngördüğü sistemde, işçinin kıdem tazminatına hak kazanmasının koşulları ağırlaşacak. Bugün itibarıyla, işyerinde en az bir yıl kıdemi olan işçiler, kıdem tazminatına hak kazanabilmektedir. Ancak yeni sistemde, işçinin, fonda biriken tutarı alabilmesi için, en az 15 yıl fiilen çalışmış olması ve bu süre içinde 3600 gün kıdem priminin yatmış olması gerekecek.

Örneğin bugün işe giren ücretli bir mühendis, 10 sene sonra işten çıkarıldığında, fonda biriken tutarı çekemeyecek. Böylece kıdem tazminatına hak kazanma bakımından asgari süre şartı tam 15 kat ağırlaşacak. Kıdem tazminatı, işten çıkarılan işçinin kara gün dostu olmaktan çıkacak. 15 yıldan sonra ise, fonda biriken tutarı alabilmek için her seferinde 5 yıl daha beklenilmesi gerekecek. 15 yıl ve her seferinde artı 5 yıl şartının getirilmesinin bir başka amacı ise paranın finans sisteminde tutulması, sıkışan finans sistemine sıcak para zerk edilmesi ve finans sermayesinin işçilerinin birikimleri üzerinden daha fazla kar edebilmesinin sağlanması...

İşverene maliyet, işçi için tutar düşecek

Şu anda, kıdem tazminatı işçinin her 1 yıllık kıdemi için 30 günlük giydirilmiş brüt ücreti üzerinden hesaplanıyor ve bu hesaplamada işçinin son ücreti esas alınıyor. Yeni sistemde ise işverenin her bir yıllık kıdem için 15 günlük ücret tutarında kıdem primi ödemesi öngörülüyor. İşveren/sermaye örgütleri fon sistemi olsun olmasın, kıdem tazminatının yarı yarıya azaltılmasında son derece ısrarcı. Zira maliyeti düşürüp,

daha kolay işçi çıkarmak istiyorlar.

Bu durumda iki alternatif söz konusu. Birincisi kıdem tazminatının her bir yıllık kıdem için 15 güne düşürülmesi, böylece yarı yarıya azaltılması. İkincisi ise işverenin ödemeyeceği 15 günün 7,5 gününün devlet tarafından bütçeden bireysel emekliliğe katkı olarak ödenmesi, diğer 7,5 günün ise işsizlik sigortası fonundan karşılanması. Bu durumda ise emekçilerin bir cebinden çıkan diğer cebine girmiş olacak. İşverenin kıdem tazminatı maliyetinin yarısı bütçe üzerinden tüm halka ve işsizlik sigortası fonu üzerinden işçilere yıkılacak. Hükümet, Ali-Cengiz oyunu ile yeni fon sisteminde bir yıllık kıdem için 30 günlük ücreti tamamlasa dahi, işçilerin büyük kayıpları olacak. Şöyle ki, kıdem tazminatı primi, o anki ücret üzerinden yatırılacak.

Oysa bugün kıdem tazminatı, son ücret üzerinden hesaplanıyor. Örneğin yeni mezun bir mühendis genellikle düşük ücretlerle, hatta artık giderek yaygınlaştığı üzere asgari ücretle işe başlıyor, yıllar içinde ücreti artıyor ve belli bir süre sonra belli bir düzeye yükseliyor. Mühendis, işyerinde 10 senelik kıdemi varsa, tazminatını 10 senenin sonunda reel olarak artmış olan son ücreti üzerinden alıyor. Oysa fon sisteminde, primler, ücretin reel olarak daha düşük olduğu yıllarda daha düşük yatacak. Öte yandan bugün kıdem tazminatına yansıyan aynı haklar (yol, yemek gibi para olarak ödenmeyen ancak parasal değeri olan haklar), fon sisteminde prime yansımayacak.

Tazminatla kumar oynamak...

Böylece bu mühendisin, bugün hak kazanabildiği tutarı yakalayabilmesi için üç kaybı birden telafi etmesi gerekecek: 1) Fona her ay ya da her yıl yatacak primlerin zaman içinde enflasyon karşısında kaybedeceği değer. 2) Önceki yıllarda daha düşük ücretler üzerinden yatacak primler ile yıllar içinde yükselmiş olan son ücret arasındaki "reel" fark. 3) Kıdem tazminatına yansımayacak olan aynı haklar. Mühendis, fonda biriken tutarı, öyle iyi değerlendirecek, öyle iyi nemalandıracak, en doğru yatırım kararları verecek ki, bugünkü hakkının maddi karşılığını yakalayabilsin. Peki ya, gerektiği gibi nemalandıramazsa, yanlış kararlar verirse, örneğin fondaki tutar ile aldığı hisselerin değeri düşerse ne olacak? Kıdem tazminatı pula dönecek! Emekçiler, kıdem tazminatı ile adeta kumar oynayacak. Bir başka soru; bireysel emeklilik şirketi iflas ederse, çökerse ne olacak? Devlet güvencesi olmayacağı gibi

aynı batık bankalarda olduğu üzere kıdem tazminatı buharlaşacak. Hükümet, "bugün işçiler kıdem tazminatı alamıyor ama yarın fon olduğunda alacak" diyor. Bugün, yasaya aykırı davranıp işçiye kıdem tazminatını ödemeyen işveren, yarın da kıdem primini yatırmayacak. İşçi yine kıdem tazminatını almak için dava açmak zorunda kalacak!

Zorunlu seçmeli 'fon'!

Hükümet, mevcut çalışanları ikna edebilmek için, fon sistemine geçildiği takdirde, mevcut çalışanların isterlerse fon sistemine geçebileceklerini, istemezlerse mevcut düzenleme ile devam edebileceklerini iddia ediyor. Evvela belirtmek gerekir ki, bizden önceki kuşaklardan miras aldığımız kıdem tazminatı hakkı, çocuklarımıza bırakacağımız bir emanettir; tam da bu nedenle, fona karşı çıkmak ahlaki bir sorumluluktur. Öte yandan mevcut işçilere, seçim hakkı tanınsa bile işverenler işçileri fona geçmeye zorlayacak; "zorunlu seçmeli ders" misali işçilerin büyük çoğunluğu işverenlerin baskısı karşısında bu "dersi" almak zorunda kalacaktır. Kaldı ki, mevcut çalışanlar, iş değiştirdikleri anda yeni fon sistemine girmek zorunda kalacaktır.

Sonuç: Köleliğe karşı...

Sözün özü, kıdem tazminatı hakkının yok edilmesi de dahil olmak üzere tüm emekçileri kölelik koşullarına mahkum edecek, çalışma yaşamını tümüyle güvencesizleştirecek bir saldırı söz konusu... Şüphesiz, eğer durduramazsak, bu saldırıdan işçi sınıfının ayrılmaz bir parçası olan ücretli mühendisler de nasibini ziyadesiyle alacak. O halde DİSK'in Kasım ayından bu yana yürüttüğü #diren-işçi kampanyasından ödünç alarak, son sözümüzü söyleyelim: köleliğe karşı #direnmühendis!

**Kıdem tazminatlarımız
iş güvencemizdir, yok edilemez!**

**KÖLELİĞE KARŞI
#DİRENİŞÇİ**